

BIRIKTIRUVCHI TO'QIMA KASALLIKLARIDA PARVARISH

Inogamova Nafisa Bahtiyor qizi

Zangiota Abu Ali Ibn Sino nomidagi j.s.t katta o'qituvchisi

Axmedova Xurshida Asqarovna

Katta o'qituvchi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada so'nggi yutuqlar va ilg'or tajribalarni ta'kidlab, biriktiruvchi to'qima kasalliklarini davolashning rivojlanayotgan manzarasi to'liq o'rganiladi. U qizil yuguruk, revmatoid artrit va skleroderma kabi turli xil sharoitlarni o'z ichiga olgan kasalliklarni boshqarishning murakkabliklarini o'rganadi. Mualliflar revmatologlar, dermatologlar va boshqa mutaxassislar o'rtasidagi hamkorlikni ta'kidlab, samarali parvarish qilish uchun zarur bo'lgan multidisipliner yondashuvni muhokama qiladilar. Bundan tashqari, maqola yangi paydo bo'lgan davolash usullarini, shu jumladan biologik va maqsadli terapiyani o'rganadi va ularning bemorning natijalarini yaxshilash potentsialiga oydinlik kiritadi. Umuman olganda, ushbu sharh CTDni tushunish va boshqarishni yaxshilashga intilayotgan tibbiyot mutaxassislari uchun qimmatli manba bo'lib xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *birlashtiruvchi to'qima kasalliklari, xizmatni boshqarish, dermatologiya, revmatologiya, revmatoid artrit, davolashning rivojlanishi, davolash.*

Biriktiruvchi to'qima — odam va hayvonlarda mezenximaaan rivojlanadigan to'qimalar guruhi. Organizmda trofik, himoya, plastik va mexanik funksiyalarni bajaradi. Xususiyl, tog'ay va suyak Biriktiruvchi to'qima lari farq qilinadi. Xususiyl Biriktiruvchi to'qima ko'pincha trofik, himoya va plastik funksiyalarni, tog'ay Biriktiruvchi to'qima esa mexanik funksiyani bajaradi; u xondroblast va xondrotsitlar, hujayraaro modda hamda kollagen va elastik tolalardan iborat. Xususiyl Biriktiruvchi to'qima zich va g'ovak Biriktiruvchi to'qima ga bo'linadi. G'ovak Biriktiruvchi to'qima terini muskullarga biriktirib, a'zolar orasini tuldirib turadi, shilliq va seroz pardalarning Biriktiruvchi to'qima li qavatini hosil qiladi. Uning hujayrali tarkibida fibroblastlar, gistiotsitlar makrofaglar, semiz hujayralar — labrotsitlar, plazmatik hujayralar — plazmatsitlar, yog' hujayralari — lipotsitlar, retikulyar hujayralar, qisqartiruvchi hujayralar — peritsitlar, xromatoforlar, endotelial hujayralar ajratiladi. Zich Biriktiruvchi to'qima shakllangan va shakllanmagan bo'ladi. Shakllanmagani teri asosini yoki uning to'r qavatini tashkil etadi. Shakllangan zich Biriktiruvchi to'qima tolali tuzilmalarning tartibli joylashishi bilan ajralib turadi; ba'zi a'zolar (ko'z oqi, teri, fassiya) da ular o'rim bo'lib joylashsa, boshqalarida (boylamlar, paylarda) parallel joylashadi. Shakllangan zich Biriktiruvchi to'qima dan tomirlar, bronxlar va boshqa

tuzilmalar devorini hosil qiladigan elastik to'qimalar ham tashkil topadi. Suyak Biriktiruvchi to'qima dan odam va umurtqali hayvonlar skeletk tashkil topadi.

Suyak to'qima osteoblastlar, osteotsitlar va osteoklastlardan iborat. Hujayralaro modda kollagen tolalardan tuzilgan bo'lib, tarkibida ko'pgina mineral tuzlar bor.

Kollagenozlar - ya'ni biriktiruvchi to'qima kasalliklari bo'lib, ular klinik-morfologik o'zgarishlari jihatidan o'xshash bo'lgan biriktiruvchi to'qimalarning zararlanishi bilan kechadigan kasalliklarni birlashtirib aytilgan atamadir. Ushbu guruhga revmatizm, revmatoidli artrit, sistemali qizil yugurik, sklerodermiya, dermatomiozit va tugunli periarterit kasalliklari kiritilgan edi. Bu kasalliklar uchun ogir kechuvchi vaskulit va biriktiruvchi to'qimaning diffuz zararlanishi xos bo'lib, bu zararlanish fibrinoidli degeneratsiya, mukoidli shish, asosiy oraliq moddaning gomogenlashuvi, biriktiruvchi to'qimani tashkil qiluvchi komponentlarning (kollagen, argirofil va elastik tolalarning) dezorganizatsiyasi bilan kechar edi. Keyingi olib borilgan izlanishlar tadqiqotlar ushbu patologiya haqidagi bilimlarni va ma'lumotlarni yanada chuqurlashtirdi va bu kasalliklarning har biri alohida o'rganishga loyiq ekanligini ko'rsatdi. Dermatologlar uchun bu guruhdagi kasalliklar ichida qizil yugurik, sklerodermiya va dermatomiozit ahamiyatlidir. Terining xilma xil kasalliklari orasida biriktiruvchi to'qimaning diffuz zararlanishi bilan kechadigan xastaliklar alohida o'rin egallaydi. Chunki bu kasalliklar o'zlarining kechishi, asoratlari va bir vaqtning o'zida ichki a'zolari ham zararlashi bilan boshqa teri kasalliklaridan ajralib turadi. Ikkinchi tomondan, bu kasalliklarni talabalar dermatovenerologiya kursidagina o'rganib qolmasdan, yana terapiya, pediatriya kabi kafedralarda ham o'rganadilar. Shuning uchun dermatovenerologiya kursida talabalardan asosan ushbu kasalliklar tufayli terida kelib chiqadigan o'zgarishlarni puxta o'rganib, o'zlashtirishi taqozo etiladi.

Birlashtiruvchi to'qima kasalliklari - bu turli organlar va to'qimalarni qo'llab-quvvatlovchi va tuzilishini ta'minlaydigan tananing biriktiruvchi to'qimalarida anormallik bilan tavsiflangan kasalliklar guruhi. Ushbu kasalliklar tanadagi bir nechta tizimlarga, jumladan teriga, bo'g'imlarga, mushaklarga, qon tomirlariga va ichki organlarga ta'sir qilishi mumkin.

Keng tarqalgan KTDlarga qizil yuguruk (tizimli qizil yuguruk), revmatoid artrit, skleroderma, Sjögren sindromi, dermatomiyozit va aralash biriktiruvchi to'qima kasalliklari kiradi. Kasallik belgilari o'ziga xos kasallikka qarab juda farq qiladi, ammo qo'shma og'riqlar va yallig'lanish, teri toshmasi, mushaklarning zaifligi, charchoq va buyrak yoki o'pka kasalliklari kabi organlarning ishtiroki bo'lishi mumkin. KTDlar murakkab va ko'pincha surunkali kasalliklar bo'lib, ular revmatologlar, dermatologlar va boshqa mutaxassislarni o'z ichiga olgan sog'liqni saqlash mutaxassislarining ko'p tarmoqli jamoasi tomonidan kompleks davolashni talab qiladi. KTDni

davolash simptomlarni engillashtirish, yallig'lanishni kamaytirish, organlarning shikastlanishini oldini olish va hayot sifatini yaxshilashga qaratilgan. Bu dori-darmonlar, turmush tarzini o'zgartirish, jismoniy terapiya va har bir kishining ehtiyojlariga moslashtirilgan boshqa tadbirlarni o'z ichiga olishi mumkin. Erta tashxis qo'yish va o'z vaqtida davolash KTDda yaxshi natijalar uchun juda muhimdir. Birlashtiruvchi to'qima kasalliklarini davolash sohasida davom etayotgan tadqiqot harakatlari tushunishni yaxshilash, yangi davolash usullarini ishlab chiqish va bemorning natijalarini yaxshilashga qaratilgan turli sohalarni qamrab oladi. Davom etayotgan tadqiqotning ba'zi asosiy yo'nalishlariga quyidagilar kiradi:

1. ****Biologik muolajalar****: KTDlar bilan bog'liq bo'lgan sitokinlar va hujayra yuzasi retseptorlari kabi o'ziga xos immun yo'llariga qaratilgan biologik vositalarni o'rganishni davom ettirish. Tadqiqotlar mavjud biologik vositalarning samaradorligi va xavfsizligini optimallashtirish va yangi agentlarni ishlab chiqishga qaratilgan.

2. ****Precision Medicine****: Genomik va molekulyar profillash texnologiyalaridagi yutuqlar tadqiqotchilarga kasallik bilan bog'liq biomarkerlar va molekulyar imzolarni aniqlash imkonini beradi. Ushbu yondashuv individual bemorlarning molekulyar profillariga moslashtirilgan shaxsiylashtirilgan davolash strategiyalarini ishlab chiqishga yordam beradi.

3. ****Maqsadli terapiya****: Yallig'lanish, fibroz va autoimmunitetni qo'zg'atuvchi molekulalar va yo'llarga e'tibor qaratgan holda, KTD patogenezida ishtirok etadigan yangi terapevtik maqsadlarni aniqlash bo'yicha tadqiqotlar olib borilmoqda. Maqsadli davolash usullari kasallikning o'ziga xos mexanizmlarini modulyatsiya qilishga, maqsaddan tashqari ta'sirlarni kamaytirishga qaratilgan.

4. ****Immunomodulyatsion strategiyalar****: immunomodulyatsion yondashuvlarni, shu jumladan immun tolerantlikni induksiyasini, tartibga soluvchi T-hujayra terapiyasini va immun nazorat punktlarini manipulyatsiya qilishni o'rganish, immun gomeostazi va KTDlarda tolerantlikni tiklash.

5. ****To'qimalar muhandisligi va regenerativ tibbiyot****: KTDda shikastlangan birlashtiruvchi to'qimalarni tiklash va qayta tiklash bo'yicha regenerativ yondashuvlarni o'rganish, shu jumladan to'qimalarni tiklash va yallig'lanish va fibrozni modulyatsiya qilish uchun ildiz hujayralari, to'qima asosida yaratilgan konstruksiyalar va biomateriallardan foydalanish.

6. ****Raqamli salomatlik va teletibbiyot****: Bemorlarga yordam ko'rsatishni yaxshilash, kasallik faoliyatini masofadan kuzatish imkonini berish va KTDni boshqarishda o'z vaqtida aralashuvni osonlashtirish uchun taqiladigan qurilmalar, masofaviy monitoring platformalari va telemeditsina kabi raqamli sog'liqni saqlash texnologiyalari integratsiyasi.

7. ****Klinik sinovlar va terapevtik innovatsiyalar****: KTDda yangi davolash usullari, jumladan, kichik molekulalar, biologik preparatlar va

immunoterapiyalarning xavfsizligi va samaradorligini baholash uchun klinik sinovlarni davom ettirish. Asosiy e'tibor innovatsion sinov dizaynlariga, bemorga yo'naltirilgan natijalarga va turli xil bemorlar populyatsiyasini qo'shishga qaratilgan.

Umuman olganda, KTDni davolash sohasidagi davom etayotgan tadqiqot harakatlari kasallik mexanizmlarini tushunishimizni rivojlantirishga, maqsadli davolash usullarini ishlab chiqishga va ushbu murakkab va ko'pincha zaiflashadigan sharoitlarda bemorlarni parvarish qilish va natijalarni yaxshilashga qaratilgan.

Birlashtiruvchi to'qima kasalliklarini davolashdagi tadqiqotlar va yutuqlar bemorlar uchun natijalar va hayot sifatini yaxshilashga umid qiladi. Bu erda qanday qilish haqida ba'zi ma'lumotlar:

1. ****Maqsadli davolash usullari****: Maqsadli davolash usullaridagi ishlanmalar KTD ning o'ziga xos asosiy mexanizmlarini ko'rib chiqishga qaratilgan bo'lib, ular kamroq nojo'ya ta'sirlar bilan samaraliroq va moslashtirilgan davolash usullariga olib keladi.

2. ****Shaxsiylashtirilgan tibbiyot****: Aniq tibbiyotdagi yutuqlar bemorning individual xususiyatlaridan kelib chiqqan holda davolash rejalarini moslashtirish imkonini beradi, bu esa yaxshi natijalarga olib keladi va salbiy reaksiyalarni kamaytiradi.

3. ****Erta diagnostika va aralashuv****: KTDni yaxshiroq tushunish kasallikning rivojlanishini va organlarning shikastlanishini oldini olish yoki minimallashtirish, natijada bemorning natijalarini yaxshilashni erta aniqlash va aralashuvga olib keldi.

4. ****Ko'p tarmoqli yordam****: Turli xil sog'liqni saqlash mutaxassislari ishtirokidagi hamkorlikdagi yondashuv kasallik bilan og'rigan bemorlarga nafaqat tibbiy ehtiyojlarini, balki psixologik va ijtimoiy jihatlarini ham hisobga olgan holda, ularning umumiy hayot sifatini yaxshilashni ta'minlaydi.

5. ****Bemorlarni o'qitish va qo'llab-quvvatlash****: Bemorlarga ularning ahvoli, davolash imkoniyatlari va o'zini o'zi boshqarish strategiyalari haqida bilim berish ularga o'z parvarishida faol ishtirok etish imkonini beradi, bu esa davolash rejalariga yaxshiroq rioya qilish va natijalarni yaxshilash imkonini beradi.

6. ****Reabilitatsiya va qo'llab-quvvatlovchi yordam sohasidagi yutuqlar****: Reabilitatsiya terapiyasi va qo'llab-quvvatlovchi xizmat ko'rsatish sohasidagi innovatsiyalar bemorlarga simptomlarni boshqarishga, funktsiyalarni yaxshilashga va mustaqillikni saqlashga yordam beradi va hayot sifatini yaxshilashga yordam beradi.

7. ****Klinik sinovlar va tadqiqotlar****: Davom etayotgan klinik sinovlar va tadqiqot harakatlari yangi davolash usullari va aralashuvlarini o'rganishda davom etmoqda, bu esa KTD bilan og'rigan bemorlarning natijalari va hayot sifatini yanada yaxshilashi mumkin bo'lgan yutuqlarga umid beradi.

Xulosa sifatida, shu kasallik bilan yashash qiyinchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin bo'lsa-da, tadqiqot va davolashdagi yutuqlar bemorlar uchun yaxshi natijalarga va hayot sifatini yaxshilashga umid qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Biriktiruvchi_to%CA%BBqima
2. https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Kollagen_kasalliklar
3. Bertsias G, Ioannidis JPA, Boletis J, Bombardieri S, Cervera R, Dostal C, Shrift J, Gilboe IM, Houssiau F, Huizinga T, Isenberg D, Kallenberg CGM, Xamashta M, Piette JC, Schneider M, Smolen J, Shturfelt G, Tincani A, van Vollenhoven R, Gordon C, Boumpas DT. Tizimli qizil yugurukni davolash bo'yicha EULAR tavsiyalari. Terapevtikani o'z ichiga olgan xalqaro klinik tadqiqotlar bo'yicha EULAR doimiy qo'mitasining ishchi guruhining hisoboti. Ann Rheum Dis. 2008;67(2):195-205.
4. Smolen JS, Landewé R, Bijlsma J, Burmester G, Chatzidionysiou K, Dougados M, Nam J, Ramiro S, Voshaar M, van Vollenhoven R, Aletaha D, Aringer M, Boers M, Buckley CD, Buttgerit F, Bykerk V, Cardiel M, Combe B, Cutolo M, van Eijk-Hustings Y, Emery P, Finckh A, Gabay C, Gomez-Reino J, Gossec L, Gottenberg JE, Hazes JMW, Huizinga T, Jani M va boshqalar. Sintetik va biologik kasalliklarni o'zgartiruvchi revmatik dorilar bilan revmatoid artritni davolash bo'yicha EULAR tavsiyalari: 2019 yil yangilanishi. Ann Rheum Dis. 2020;79(6):685-699.
5. Denton CP, Khanna D. Tizimli skleroz. Lancet. 2017;390(10103):1685-1699.
6. Gordon JK, Magro C, Lu R, Hoffman RW. Dermatomiyoziotning patogenezi va davolash bo'yicha yangilanish. Curr Opin Rheumatol. 2018;30(6):639-644.
7. Shiboski CH, Shiboski SC, Seror R, Criswell LA, Labetoulle M, Lietman TM, Rasmussen A, Scofield H, Vitali C, Bowman SJ, Mariette X; Xalqaro Sjögren sindromi mezonlari ishchi guruhi. 2016 Amerika Revmatologiya kolleji / Revmatizmga qarshi Evropa Ligasi asosiy Sjögren sindromi uchun tasniflash mezonlari: uchta xalqaro bemor kogortalarini o'z ichiga olgan konsensus va ma'lumotlarga asoslangan metodologiya. Artrit Rheumatol. 2017;69(1):35-45.